

**KENTLİ HAKLARI FARKINDALIĞININ ÜNİVERSİTE
ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ:
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ¹**

**A STUDY ON THE AWARENESS OF URBAN RIGHTS FROM THE EYES
OF UNIVERSITY: THE CASE OF SULEYMAN DEMIREL UNIVERSITY**

Tolga GÜNGÖR*, **Nilüfer NEGİZ****

* Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, tolga-gungor@yandex.com.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7855-7827>

** Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, nilufernegiz@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4211-9689>

ÖZ

Çalışmada, kentli haklarının insan hakları içindeki konumu ortaya koyulmuş ardından kentli haklarının tanımı yapılarak, bu hakkın kapsamına yer verilmiştir. Ayrıca çalışmada, kentli hakları konusunda bilinci belirlemek amacıyla Süleyman Demirel Üniversitesi bünyesinde yer alan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi içinden seçilen örnekleme anket çalışması yapılmış ve bulgular değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kentleşme, Hak, İnsan Hakları, Kentli Hakları

Jel Kodu: I30, I39

ABSTRACT

In the study, the position of the citizens' rights in the human rights have been set forth and then the definition of the citizens' rights has been included in the scope of this right. In addition, in order to determine the consciousness about the citizens' rights, a sampling survey which was selected from the Faculty of Economics and Administrative Sciences within Süleyman Demirel University and findings have been evaluated.

Keywords: City, Urbanization, Rights, Human Rights, Urban Rights.

Jel Code: I30, I39

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri 4654-YL1-16 Numaralı Yüksek Lisans Projesinden Desteklenmiştir.

1. KENTLİ HAKLARI ÜZERİNE

1.1. Tanımlama Çabası

Kentler, küreselleşme ve yerelleşme olgusunun karşılaştığı yerlerin başında gelmektedir. Bu yüzden kentleşme ve kentlileşme olgusu da sürekli yaşanmaya devam etmektedir. Yerel birimlerin ve kentlerin ortaya çıkmasında bu durumun önemli etkisi olduğu gibi; genel hukuk içinde ifade edilenler, yerelde kent hukuku içinde de kullanılmaya başlamıştır. Bunun da anlamı, yerel topluluk üyelerinin temel hakları ve ödevleri, koruyucu hakları ve siyasi hakları, ekonomik ve sosyal haklarının yanında buldukları yerlerdeki ortak mirasın korunması, yaşanabilir bir çevrede yaşama gibi hakların somut hale getirilmesidir. (Önder,2007:193-194) İlhan Tekeli’de kentli haklarını insan haklarının kent bağlamında yeniden tanımlanması olarak açıklar ve bu hakların soyut insan haklarını somutlaştırıcı özelliğine dikkat çeker. (Yıldırım, 2014:129)

Başka bir ifadeyle kentli hakları soyut insan haklarının kentsel niteliklerini tanımlamak için güçlü bir temel olarak ortaya çıkmaktadır. Kentli haklarıyla beraber, uluslararası nitelikteki soyut hakların yerel ve somut nitelikli olarak kentlerde uygulanabilir hale getirilmek amaçlanmaktadır. (Mutlu, 2010:102) Soyut insan haklarının kentlerde hayat bulması, yerel hizmetlerin kalite ve etkinliğinin artırılmasına yerel topluluklarda ekonomik, sosyal ve kültürel olanakların yaratılmasına, yerel topluluğun ve topluluk duygusunun geliştirilmesine ve yerel yönetimde etkin yurttaş katılımını da sağlayacağı kabul edilmektedir. (Sadri 2013:29)

Kavramın temeli Lefebvre’in 1960’lar Fransa’sındaki kentleşme üzerine yaptığı incelemelere dayanır. Lefebvre kentleşmeyi, toplumun ve gündelik hayatın sermaye tarafından dönüştürülmesi anlamında kullanır. (Brenner, Marcuse, Mayer, 2014:113) Ona göre kentleşme süreciyle kenti sermaye birikiminin çıkarlarına hizmet eder hale getirmek, gerçekleştirilmeye çalışılan hızlı modernleşme hayat tarzlarını tek

tipleştirmeye, gündelik hayatta yabancılaşmaya, kentsel hayattan mahrum olmaya ve mekâna özgü dokuların bozulmasına neden olur. (Brenner, Marcuse, Mayer, 2014:72-73) Kentli hakları bir anlamda sermaye yönelimli kentleşme çerçevesinde var olan iktidar ilişkilerine ve mekânın üretimine karşı durmaktır. (Ertan, 2014:66)

Lefebvre bu hakkın hem bir haykırış hem de bir talep olduğunu ileri sürüyordu. Haykırış, şehirde gündelik hayatın girdiği derin krizin yarattığı acıya verilen tepkiydi. Talep ise, bu krizle korkusuzca yüzleşip bu derece yabancılaşmış olmayan, daha anlamlı ve keyifli bir şehir yaşamı seçeneği yaratma yetkisidir. (Lefebvre, 2015:132) Aynı zamanda kent sakinlerinin ve onların sosyal ilişkiler temelinde oluşturdukları grupların tüm iletişim, bilgi ve değişim ağları ve devreleri içinde ortaya çıkabilme, kendilerini gösterebilme hakkını ifade eder. (Yıldırım, 2014:86-92) Lefebvre kentli haklarını, üstün bir hak olarak ifade etmektedir. Ona göre kentli hakları ne doğal bir haktır, ne de sözleşmesel bir haktır. Kentte yaşayan tüm bireyler kentin sunması gereken olanaklardan faydalanabilir ve kentin kendi ihtiyaçlarını nasıl karşılayacağını tanımlayabilirler. (Sadri, 2008:35) Kentli hakları, kenttaşlara sunması gereken olanaklar olarak düşünüldüğünde kent, toplumsal adaletin sağlanmasında bir araç olarak kullanılmalıdır. Bu durumda, kentli haklarına kentsel krizin kaynağı olan adaletsizlikleri ortadan kaldıracığı için önemli rol düşmektedir. (Ertan, 2014:63)

Kentli hakları kavramının diğer önemli ismi Harvey’e göre kent hakkı, kentte var olan kaynaklara bireyin ya da grubun erişim hakkından çok daha fazla bir şeydir yani; kenti kalplerimizin arzusuna göre değiştirmek ve yeniden icat etmek hakkıdır. Dahası, kenti yeniden icat etmek kolektif bir haktır, çünkü kentleşme süreçleri kolektif bir gücün uygulanmasına bağlıdır. Kendimizi ve kentlerimizi yeniden biçimlendirme özgürlüğü, insan hakları arasında en değerli, bununla beraber en çok

ihmal edilmiş olan olarak tanımlar. (Harvey, 2012:44)

Kentli hakları kavramı üzerine yapılan yaklaşımlar ışığında tanımlamaların genelde sosyal içerikli olduğu görülmektedir. Buna göre kentlerin, yurttaşlar üstünde dönüştürücü bir güce sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu etkiler çerçevesinde kentlerin ekonomik bir temelde değişimler geçirdiğini söylemek de mümkündür. 16 ve 17. yüzyıllara yakından bakıldığında kentlerin ekonomik ve refah mekânları olarak öne çıktığı, modernleşmenin ve yeni yaşam tiplerinin merkezleri olduğu görülmektedir. (Sombart,2013:60) Özellikle başkent ve büyük kentler şeklinde ortaya çıkan kentlilik bilinci, sözü edilen çağlar boyunca güçlenerek günümüze kadar gelmiştir. (Foucault, 2013:270-271)

1.2. Dünyada ve Türkiye’de Kentsel Hareketler

Kentsel hareketler ister ideolojik isterse kendiliğinden gelişen hareketler olsun sonuçta kentsel haklara yönelik talepler olarak ortaya çıkan hareketlerdir. Özellikle 1960’lı yıllardan itibaren daha sık görülmeye başlayan kentsel hareketler, katılımcı anlayışın gelişmesi sürecine önemli katkılarda bulunduğu gibi; kentsel mekânları da kentlilerin özlem ve gereksinimleri doğrultusunda dönüştürmeyi amaçlamıştır. (Özbey,2012:64)

Kentsel hareketler, katılımcı olmayan kent politikaları, yüksek kira fiyatları, daha fazla çalışmayan merkezîyetçi yönetim anlayışı, soylulaştırma amaçlı kullanılan kentsel yenileme projeleri gibi sebeplerle, dünya kentlerinin pek çoğunda 19. yüzyıldan itibaren yayılcı biçimde görülür. Paris’te 1789’dan, 1830 ve 1848’e, oradan da 1871 Komünü’ne dek birbiri ardına sıralanan devrimci hareketler, 19. yüzyılın en bariz örneğini oluşturur. Ardından Petrogard Sovyeti, 1927 ve 1967 Şanghay Komünü, 1919 Seattle Genel Grevi, 1969 Cordoba ayaklanması ve 1960’larda ABD’de genelinde baş gösteren kentsel ayaklanmalar bu hareketlere örnek olarak verilebilir. 1968’in kent temelli hareketleri

arasında da; Paris, Chicago, Mexico, Bangkok, Prag Baharı olarak tabir edilen hareket ve aynı sıralarda İspanya’da, Madrid mahalle derneklerinin önemli rol üstlendiği Franco karşıtı hareketler sayılabilir. (Harvey,2015:171-172) 1994 yılında Hamburg’un en fakir bölgelerinden olan St. Pauli’de bir mahallenin son açık kalmış alanının kentsel dönüşüm uğruna yapılaşmasının, bir grup mimar, sanatçı, müzisyen tarafından engellenmesiyle başlayan, bu grubun mahalle sakinleriyle dayanışmasını doğuran ve “*mutenalaştırmaya karşı sürekli piknik!*” sloganıyla mahalli ve bireysel arzuların mekâna yansıtılabileceği bir park hedefleyen “Park Fiction” süreci, kentli hakları bağlamında önemli bir örnek olmuştur. (Altay, 2007:28) Yine, kentli hakları kapsamında, engelli hakları için Bolivya’da engelli vatandaşların tekerlekli sandalyelerini köprüye asarak yaptıkları eylem de örnek olarak verilebilir.

ABD’de 2008 yılında başlayan “*İşgal Et (Occupy) Eylemleri*”, son dönem kentsel hareketlerin önemli örneklerindedir. Bu eylemler; kentlinin kendine ait olanı geri alma, aktif kullanımla değerlendirme ve terk edilmiş kamusal bazı alanlara yerleşerek bu alanların kullanım hakkını ele geçirmek şeklinde gerçekleşmiştir. Genellikle herkese açık olan bu işgal mekânlarının birer dayanışma sembolü şeklinde, evsizleri, yardıma ihtiyacı olan insanları, göçmenleri barındırabildiği gibi; eğlence, kültür ve sanat aktiviteleri ile mahalle meclisleri olarak da kullanıldığı görülmektedir. (Arslan,2014:26) İşgal Et eylemleri 2011 yılında önce finans piyasalarının kalbi Wall Street’te başlamıştır. Ardından Londra’da Borsa binasının işgali ve daha sonra ABD’nin çeşitli kentlerine, başta Oakland ve Washington D.C.’e yayılarak ilerlemiş, İngiltere Manchester’da Muhafazakâr Parti’nin kongresinin işgaline kadar uzanmıştır. ABD’de güçlenen İşgal Et sloganı, Londra’nın ardından İspanya ve Yunanistan ve tabii ki Arap ülkelerindeki sokak protestolarının da etkisiyle, Avrupa’daki eylemleri sürekli kılan bir hale

dönüştüğü görülmüştür. (Yıldırım, 2012:239) Yine 2014 yılında Amsterdam Üniversitesi'nde “Yeni Üniversite” sloganı altında yapılan eylem de bir başka örnek olarak verilebilir. Üniversite yönetiminin bazı bölümleri kapatmasıyla başlayan eylem iki ay boyunca devam etmiştir. (Baysal,2014:32-328)

Ülkemizde yaşanan örnekler konut, güvenlik, suç önleme, çevre ve engellilerin kent imkânlarından erişiminin sağlanmasına yönelik hareketlerdir. Konut hakkı kapsamında değerlendirilebilecek hareketler; İstanbul'da Fikirtepe, Başbüyük, Gazi ve 1 Mayıs Mahalleleri, Armutlu, Sulukule, Fener-Balat, Ankara'da Mamak ve Dikmen Vadisi ilk akla gelen örneklerdir. (Koç,2014:48) Konut hakkı dışında, suçun önlenmesi amacıyla da hareketler görülmektedir. Örneğin, İzmir'in Naldöken Mahallesi ve Bursa Demetevler'de mahalle sakinleri tarafından, uyuşturucu satışı yapılmasını engellemeye yönelik yerel eylemler yapılmıştır. Çevresel nitelikli hareketlere “Zafer Park Direnişi”, “Güven Park Çevre Duyarlılığı Grubu”, “Bergama Köylülerinin Eylemleri” vb. örnekler verilebilir. Kentli hakları kapsamında olan ulaşım olanaklarının tüm insanlar için erişilebilir olması hakkına yönelik gerçekleşen eylemler de yapılmıştır. İzmir'de yapılan “Engellilerin Önündeki Engelleri Kaldırın” eylemi, engellilerin diğer insanlar gibi kentin imkânlarından faydalanamadığı ortaya koyar niteliktedir.

Türkiye'de kentli haklarını kazanma çabaları dünyadaki gelişmelere benzer şekilde işgal eylemleri biçiminde gerçekleşmiştir. İşgal eylemlerine Boğaziçi Üniversitesi Starbucks işgali, yine Boğaziçi Üniversitesi ING Bank işgali, Kazova işçilerinin yaptığı fabrika işgali örnek olarak verilebilir. Tekel işçilerinin Kızılay işgali de, genel olarak sistemdeki eşitsizliklere karşı bir mücadele örneğidir. Bu yönüyle Türkiye'deki “işgal etme” eylemlerinin ilki olarak kabul edilebilir ve kitleleri arkasına almış bir eylemdir. Türkiye'de ilk işgal evi örneği ise Kasım 2013 yılında Kadıköy'de Yel değirmeni

mahallesinde kurulmuştur. Müteahhidinin beş farklı kişiye sattığı için 25 yıldır hukuki süreci devam eden ve kullanılmayan bir bina tespit edilerek, gönüllüler tarafından temizlenmiş, onarılmış, duvarları resimler, şiiirlerle donatılmış ve yeni haline kavuşturulmuştur. (Arslan, 2014:27) Görüldüğü üzere kent kaynaklı eylemlerinin ekonomik, toplumsal ve tarihsel, birbirinden farklı pek çok sebebi olduğu görülmektedir.

1.3. Kentli hakları Konusunda Hukuksal Arka Plan

Kentli haklarıyla ilişkilendirebileceğimiz ilk belge 1933'de Milletlerarası Modern Mimari Kongresi (CIAM)'nin temel şehircilik ilkelerinin belirlendiği Atina Anlaşmasıdır. Atina Anlaşması, kent planlamasını insan merkezli olarak ele almakla birlikte; sağlıklı kentsel çevreler yaratılması için önemli kriterler sunmaktadır. Toplum ahlakının ön plana çıkarıldığı anlaşma ile kentsel çevreye evrensel bir düzen getirilmesi hedeflenmiştir. Anlaşma kapsamında kentsel çevre, hümanist bir yaklaşımla ele alınmıştır. (Ertan, 2008:87)

24 Ekim 1945 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, kentli haklarını ilgilendiren çeşitli haklara kaynaklık etmiştir. Eşitlik ve kardeşlik (m. 1), işkenceye karşı durma (m. 5), yasalar önünde eşitlik (m. 7), konut dokunulmazlığı (m. 13) vb. haklar yanında, temsilcileri seçerek yönetime katılma, eşit söz sahibi olma hakları, dinlenme, eğlence, boş zamanlarını değerlendirme hakları, eğitim, sağlık, öğretim ve kültür hakları da genelde kentli haklarıyla ilgilidir.

Birleşmiş Milletler tarafından 1966 yılında kabul edilen Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmelerindeki siyasal haklara ilişkin düzenlemeler, kentsel haklarla ilgili görülmektedir. Sözleşme'nin 11/1. maddesinde; “Bu sözleşmeye taraf devletler, herkese, kendisi ve ailesi için, beslenme, giyim ve konut dâhil yeterli bir yaşam düzeyi ve yaşama koşullarını sürekli olarak geliştirme hakkını tanır” hükmü yer

almaktadır. (Karasu, 2008:41-42) Yine 1976 yılında, Birleşmiş Milletler Örgütü'nün öncülüğünde, Vancouver'da (HABİTAT I) kentsel yaşama ilişkin sorunlara yönelik çözüm yolları araştırılmıştır. Yapılan toplantı sonunda toplumsal, ekonomik, ekolojik sorunlarda hükümet ve uluslararası kuruluşlara bu alanda önemli görevler düştüğü vurgulanmıştır.

Uluslararası sözleşmelerin yanı sıra uluslararası bazı toplantılar da kentli haklarının gelişiminde etkili olmuştur. Bunlardan ilki, 5-16 Haziran 1972 tarihleri arasında Stockholm'de gerçekleşen "İnsan ve Çevre Konferansı"nda Birleşmiş Milletler Örgütü'nün yayınladığı bildirgedir. Stockholm Bildirgesi özgürlükler hukukuna yeni bir toplumsal değer ve özgün bir hak katmıştır. Bu bildirgeye göre, insanların onurlu ve gönenc içinde yaşamaya olanak verecek bir çevrede, özgürlüğe, eşitliğe ve yeterli yaşam koşullarına sahip olma hakkı vardır ve insanlara, bugünkü ve gelecek kuşaklar için çevreyi korumak ve geliştirmek sorumluluğu düşmektedir. (Keleş, 2015:535)

Stockholm bildirgesinin çevre hakkı açısından iki önemi bulunur. İlki yukarıda belirtildiği gibi yeni bir hak olarak kabul edilmesi diğeri ise, çevresel nitelikli hakların birçok ülkeye "çevre hakkı" olarak iç hukuk sistemlerinde yer vermeleri yönünde ilham kaynağı olmasıdır. 28 Ekim 1982 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen Dünya Doğa Şartı, çevresel nitelikli hakların uygulamaya geçirilmesi konusunda devletlerin yükümlülüklerini ve bireylerin katkılarını belirleyerek daha somut ilkeler öngörmüştür. Fakat şartın hukuksal açıdan bir bağlayıcılığı yoktur. (Topçuoğlu, 1998:38) 1987'de ise, bağımsız Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, Brundtland Raporu ismini alan "Ortak Geleceğimiz" adıyla bir rapor yayımlamıştır. Brundtland Raporunun ana teması "sürdürülebilir kalkınma"dır ki, bu kavram, kalkınmanın gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılamalarına olanak verecek tarzda, bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını

karşılamaları biçiminde tanımlanmaktadır. (Özdek, 1993:75) Yine 1987'de AET kurucu antlaşması Avrupa Tek Senedi'nin yürürlüğe girmesiyle çevrenin korunmasını düzenleyen yeni hükümler getirmiştir. (Topçuoğlu,1998:41)

15 Ekim 1985'de imzaya açılan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı da (AYYÖŞ) hukuksal arka planda önemli bir yere sahiptir. Şart, merkez-yerel arasında yeniden yetki dağılımı ve yerleşme eğilimini hızlandırmıştır. AYYÖŞ, yerel yönetimlerde özerklik, mali güç, seçilmiş kişilerin görevlerini özgürce yerine getirmesi konularında düzenlemeler getirilmektedir. Yerel yönetimler yaşanacak bu dönüşümle, yerel talep ve ihtiyaçlara daha duyarlı olacağı, yerel halkın karar süreçlerine katılabilmesi, denetleyebilmesi dolayısıyla kentli haklarını hayata geçirmek gelişmesi için uygun ortam sağlayacağı düşünülmektedir. (Gül vd, 2014:51-54) Birleşmiş Milletler, 1992 yılında Stockholm Konferansı'nın 20. yıldönümü nedeniyle Rio'da yeni bir Dünya Çevre Konferansı düzenleyerek, yirmi yılın genel değerlendirmesi ile geleceğe yönelik politikaların belirlenmesini amaçlanmıştır. (Topçuoğlu,1998:38) Bildirge, ülkelerin çevre ve kalkınma konularındaki hak ve yükümlülüklerini belirleyen 27 ilkeden oluşmakta olup, birinci ilkede insanların sürekli ve dengeli kalkınmanın merkezinde olduğu, sağlıklı ve verimli bir hayat hakkına sahip oldukları belirtilmektedir. (Ertürk, 2009:333)

Kıtalar düzeyinde de kentli haklarına temel oluşturan bir takım düzenlemeler bulunmaktadır. Bu düzenlemelerden 1981 yılında kabul edilen Afrika İnsan Halklarının Hakları sözleşmesi çok önemlidir. Çünkü sözleşmenin 24. maddesinde; bütün halkların gelişmelerine elverişli, tatmin edici bir çevre hakkına sahip olduklarını belirtmesi gelecek yıllar için temel olmasını sağlamıştır. Yine Amerika kıtasında, ekonomik sosyal ve kültürel haklara ilişkin, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesine 1988 yılında getirilen ek protokolde, her kişinin sağlıklı bir

çevrede yaşama hakkına sahip olduğunu ifade etmiştir. (Turgut, 2012:80-81)

Kentli hakları alanında en önemli belge Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Konseyi'nin kentsel politikalarından yola çıkılarak oluşturulan ve 1980–1982 yılları arasında Konseyce düzenlenen “Kentsel Rönesans İçin Avrupa Kampanyası” (European Campaign For Urban Renaissance) kapsamında geliştirilmiştir. Sözü edilen bu kampanya “yerleşmelerde daha iyi yaşam” (a better life in towns) sloganıyla kentsel gelişmenin niceliksel değil niteliksel yönlerinin önemini vurgulamıştır. (Tosun, 2009:7) Avrupa Kentsel Şartı, Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa Konseyi'ne bağlı olarak çalışan Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı'nda 17-19 Mart 1992'de kabul edilmiştir. Şart daha önceki birçok uluslararası metinden farklı olarak, hükümetlerin değil, yerel yönetimlerin imzasına açılmıştır. Türkiye'de anlaşmayı imzalayan bir yerel yönetim birimi henüz bulunmamaktadır. (Pektaş, 2010:27)

Avrupa Kentsel Şartı, geniş bir kentli hakları çerçevesi çizerek hakların ekolojik denge, toplumsal ve fiziksel altyapı, barınma, çalışma, kültürel miras, yönetime katılım, bilgilendirme gibi kentsel yaşamın her alanında gözetilmesi amacını taşımaktadır. (Ertan,2008:139) Avrupa Kentsel Şartı'na göre, hakların gerçekleşmesi fertlerin, dayanışma ve sorumlu hemşeriliğe ilişkin eşit yükümlülükleri kabul etmesine bağlıdır. (Yıldırım,2014:255-257) Avrupa Kentsel Şartı metni 20 maddelik bir deklarasyondan, Avrupa Kentsel Şartı ilkeleri ise 13 maddeden oluşmaktadır. Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, 2002 yılında Avrupa Kentsel Şartı'nı gözden geçirmeye karar vermiş olup bu yönde çalışmalar başlatmışlardır. Kongre Avrupa Kentsel Şartı II ile Avrupa yerel yönetimlerini sürdürülebilir kentler ve kasabalar inşa etmeye zorlayan “Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto” ile, kentsel yaşama ilişkin yeni bir yaklaşım sunmayı amaçlamaktadır.

1990'lı yılların başından itibaren geliştirilmeye başlanan bu belgeler değişik

düzeylede bağlayıcı olmasalar da yapılan bazı sözleşme ve anlaşma metinlerinde mevcuttur. Uluslararası olarak 2004 yılında yayınlanmış olan “Kent Hakkı Dünya Şartı”, 1994 yılında yayınlanmış olan “Avrupa Kentte Kadınlar Şartı” ve 2000 yılında yayınlanmış olan “Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı”, ulusal düzeyde 2001 yılında yayınlanmış olan “Brezilya Kent Statütüsü” ve yerel olarak 2006 yılında yayınlanmış olan “Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı” ve son olarak “Meksiko Kenti Kent Hakkı Şartı” (Yıldırım,2014:130) ile Avrupa Birliği ülkelerinin kabul ettiği 2009 yılında yürürlüğe giren “Lizbon Antlaşmasını” bu metinlere örnek vermek mümkündür. (Keleş, 2015:536)

1.4. Türkiye'de Kentli Haklarının Yasal Yansımaları

Ülkemizde kentli hakları özelinde bir düzenleme olmasa da; Anayasa ve çeşitli yasalarda yansımalarını görebilmekteyiz. 1961 Anayasası'ndan örnek verecek olursak; 10. maddesinde; herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğu 14. maddesinde herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme haklarına sahip olduğu, 15. maddesinde konut dokunulmazlığı; 18. maddesinde seyahat ve yerleşme özgürlüğü, 28. maddesinde gösteri ve yürüyüş yapma hakkına sahip olduğu yer almaktadır. (Ertan,2014:144-145)

1982 Anayasası'na göz atacak olursak bazı maddeler doğrudan ya da dolaylı olarak kentli haklarıyla ilgilidir. Örnek vermek gerekirse; Anayasa'nın 5. maddesinde, kişinin ve toplumun huzur ve mutluluğunun devletin temel amaç ve görevlerinden olduğu belirtilmekte, 56. maddesinde, her yurttaşın sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı olduğuna vurgu yapılmakta; 57. maddesinde ise, “konut hakkı” başlığı altında, devletin konut ihtiyacını karşılayıcı tedbirler alması öngörülmektedir. (Karasu, 2008:46)

2000'li yıllara kadar yapılan yasal düzenlemelerde kentli hakları felsefesi

bakımından yetersiz olduğu görülse de; son yıllarda yapılan yasal düzenlemelerle bu konuda mesafe alındığı söylenebilir. Bu anlayışa paralel olarak çıkarılan ilk yasalardan biri olan “Bilgi Edinme Yasası”, şeffaf yönetimin gereği olarak kentlilerin yaşadıkları yerlerle ilgili alınan kararlar hakkında, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak bilgi edinme hakkını kullanmalarına olanak sağlamaktadır. (Mutlu,2010:149)

2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı belediye yasasının 13. maddesinde “*Herkes ikamet ettiği belediyenin hemşerisidir. Hemşeriler belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye çalışmaları hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakkı vardır. Belediye, hemşeriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmalar yapar*”(Keleş, 2015:34) hükmü ile aynı kanununun 76. maddesinde yer verilen “Kent Konseyleri” nin oluşturulmasına yönelik hükümler, önemli gelişmeler olarak kabul edilir. Kent Konseyleri Yönetmeliğinin 1. maddesine göre kent konseyleri; kent yaşamında, kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım, yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeyi amaçlamaktadır. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061008-5.htm>) Bu düzenlemelerin, kentli haklarının yerle yansıtılabilmesi adına oldukça önemli olduğu konseyin temel amacından da anlaşılmaktadır.

Yine kentli haklarıyla ilişkilendirebileceğimiz yasalardan birisi de “Çevre Yasası”dır. Çevre yasası, kentte yaşayanların en önemli sorunlarından birisi olan çevre sorunlarının önlenmesi konusunda doğrudan ilgili düzenleme olması bakımından kentli hakları açısından önemli bir hukuksal kaynaktır. Kentli hakları ve çevre hakkı her ne kadar birbirine yakın görülseler de; farklı

niteliklere sahip oldukları unutulmamalıdır. Çünkü kentteki sorunların yalnızca bir kısmı çevresel niteliklidir. Çevre sorunlarının önemli bir kısmı kent ve sanayi kökenli olsa da; kentsel alanlar yoğun çevre kirliliğine maruz kalsa da, kentlerin sorunları yalnızca çevresel nitelikli sorunlardan ibaret değildir. Örneğin; konut sorunu, istihdam, katılım, can güvenliği, spor ve eğitim alanlarının azlığı, ulaşım hizmetlerinin yetersizliği, kentle bütünleşme vb. sorunlar çevre sorunlarından farklı önemli kentsel sorunlardır. (Karasu,2008:39) Bu nedenle kentli hakları çevre hakkı ya da çevre ile ilişkili birçok düzenlemeyi de içinde barındıracak kadar geniş kapsamlıdır.

Bu kanunlara ek olarak; Ulusal parklar (2873), Kültür ve Tabiat Varlıkları (2863), Boğaziçi (2960), Kıyı (3621), İmar (3194), Genel Sağlık Koruma (1593), Belediye (5393), Büyükşehir Belediyeleri (5216 ve 6360), Orman (6831), Su Ürünleri (1380), Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı (5403), Hayvanları Koruma (5199), İmar (3194), Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma (2863), Umumi Hıfzıssıhha (1593), Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılması (5366), Gecekondu (775) gibi kanunlar da Avrupa Kentsel Şartı ile ilişkilendirilebilecek yasalar arasındadır. (Keleş,2015:537; Sadri,2013:56)

Görüldüğü üzere, Türkiye’de kentli hakları tam/doğrudan olarak uygulanan haklar değildir. Kentli hakları dolaylı olarak bazı yasalarda yer alarak uygulanabilmektedir. Yasalarımızda kentli haklarıyla bağlantılı ilk belge olarak anayasalarımızı görmekteyiz. Anayasalarımızda bu haklar; “yaşama hakkı” ve “konut ve çevresel haklar” gibi başlıklarda ele alınmıştır. Bunların dışında Belediye kanunları ile hem katılımı sağlayan hem de çevresel koşulları içeren birçok yasal düzenleme yapılmıştır. Ülkemizde kentli haklarına kaynaklık eden Avrupa Kentsel Şart henüz imzalanmamış olsa da; ülkemiz yerel idareleri, yerel yönetimler mevzuatları çerçevesinde kente dair pek çok hakka konu olan hizmeti sunmakla sorumlu kılınmışlardır.

2. KENTLİ HAKLARI FARKINDALIĞI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

2.1. Amaç, Önem ve Yöntem

Araştırma, kentte yaşayan bireylerin kentli hakları farkındalığının olup olmadığı sorusuna odaklanmıştır. Bu sorunun araştırması ise Isparta kentini eğitim için seçen İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinden örneklem olarak seçilen 1 ve 2. sınıf öğrencileri üzerinden yapılmıştır. Burada, pek çok farklı yerleşim biriminden gelen öğrencilerin “kent ve kentli hakları” kavramından ne anladıkları, bu hakların Isparta yerelinde mevcut olup olmadığı öğrencilerin gözünden tartışmaya açılması çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Kentli hakları, literatürde yeni çalışılan bir alan olarak, ülkemizde hem teorik hem de ampirik çalışmalar açısından katkı sağlanması gereken bir alan olarak karşımızdadır. Bu nedenle çalışma mikro bir özellik sunmakla birlikte, ilerde yapılacak çalışmalar için katkı sağlayacak niteliktedir. Bu yönüyle de kent ve kentleşme çalışmaları disiplini içerisinde “kentli hakları” konusunun tartışmaya açılması, çalışmanın önemini işaret etmektedir.

Araştırmanın evreni, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesine kayıtlı 2705² bir ve ikinci sınıf öğrencisi olup, bu evren üzerinden örneklem hesaplanmıştır. Bu evreni temsil edebilecek örneklem büyüklüğü, 333 ile 357 aralığında olup çalışmada bu örneklem büyüklüğünü sağlayacak 340 öğrenci ile görüşülmüştür.

Araştırmanın yönteminde, teorik olarak oluşturulan ve arka planda tartışılan “kentli hakları” konusunda, çalışmada belirlenen örneklem dâhilinde anket³ yöntemi kullanılmıştır. Araştırma örneklemine

uygulanan anketin verileri istatistiksel program eşliğinde girilmiştir. Bu verilerinin değerlendirilmesinde çeşitli istatistiksel analizler yapılmıştır. Bunlar; basit analizler olarak frekans ve yüzde testleri ile; araştırmanın hipotezlerinin test edilmesi biçimindedir.

2.2. Araştırmanın Hipotezleri

Çalışmada temel araştırma sorusu olan kentli haklarının bilinirliği üzerinden, Isparta'nın bu haklar açısından durumuna yönelik ana hipotez ve alt hipotezler belirlenmiştir. Buna göre temel hipotez ve alt hipotezleri aşağıda verilmiştir.

H1: *Kentli haklarının Isparta yereline yansdığına dair tutum sosyo- ekonomik özelliklere göre farklılık gösterir.*

Hipotez1a: *Kentli haklarının Isparta yereline yansdığına dair tutum cinsiyete göre farklılık gösterir.*

Hipotez1b: *Kentli haklarının Isparta yereline yansdığına dair tutum Isparta'ya gelmeden önce yaşadığı yerleşim yerine göre farklılık gösterir.*

2.3. Literatür İncelemesi

Kentli hakları konusu ülkemiz literatüründe kent, kentleşme ve insan hakları bağlamında süreli yayın, lisansüstü tez ve basılı eser olmak üzere teorik ve ampirik temelli çalışmalarda yer almaktadır.

İlhan Tekeli'nin kaleme aldığı “Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm” (2011) bu anlamda ilk eserlerdendir. Yine Hakan Reyhan ve Özkan Leblebici'nin birlikte kaleme aldıkları “Kentli Hakları Bağlamında Kenti Yeniden Düşünmek” (2013) ve Kıvılcım Akkoyunlu Ertan'ın “Kent ve Kentli Hakları” (2014) eserleri alana önemli katkı sağlayan eserlerdir. 2010 yılında Ahmet Mutlu'nun “Kentli Hakları ve Türkiye” isimli çalışması, kentli hakları konusunu literatürde ampirik yöntemlerle ele alan öncü çalışmalar arasındadır. Çalışma Ankara ve Çorum merkez kentinde yaşayanların kentli hakları bilincini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla çalışmada Ankara ve Çorum'da kent

² 2016-2017 Eğitim Öğretim yılı kayıtlı öğrenci sayısı.

³ Anket formu oluşturulurken, Ahmet Mutlu “Kentli Hakları ve Türkiye” adlı çalışmasından ve Avrupa Kentsel Şartında yer alan kentsel haklardan yararlanılmıştır.

nüfusunu temsil eden 18 yaş üstünde 671 kişi ile görüşülmüştür. Çalışma sonunda Ankara’da kentli hakları bilincinin Çorum’a göre daha fazla olduğu görülmüştür.

2008 yılında Günay Aydın tarafından “Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Kentsel Hakların Gelişimine Etkileri” isimli yüksek lisans tezinde Avrupa Birliği’nin temellerinin atılması ile beraber bu yapı içerisinde önem kazanan yerel yönetimlerin, yerel topluluk üyelerinin hak ve özgürlüklerini gerçekleştirmesindeki rolü üzerinde durulmaktadır. Yerel yönetimlerin yerel halka yönelik hizmetlerinin sayısı, çeşitliliği arttıkça insan hakları da kentli hakları da bundan olumlu yönde etkileneceği düşünülmektedir. 2014 yılında Merve Koç tarafından “Kent Hakkı Bağlamında Down Sendromlu Bireylerin Kente Entegrasyonu” isimli yüksek lisans tezinde Down Sendromlu çocuğa sahip ailelerde yaşanan sıkıntıların belirlenmesi

amacıyla anket çalışması yürütülmüştür. Yapılan anket çalışması sonunda merkezi yönetim, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının bu alanda yaptığı çalışmalar yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

2014 yılında Kıvılcım Akkoyunlu Ertan’ın “Kent ve Kentli Hakları” adlı çalışması bu alandaki araştırmalara yeni bir soluk getirmektedir. Çalışma önce kenti tarihsel perspektifi içinde değerlendirip kenti değişik yönleriyle tanıtmaktadır. Ardından özellikle küreselleşme sürecinden sonra önem kazanan kentli hakları kavramına yeni bir boyut kazandırmıştır.

2.4. Bulgular

2.4.1. Demografik Bulgular

Katılımcıların demografik özelliklerini içeren, yaş, cinsiyet, sınıf, Isparta’ya gelmeden önce yaşadıkları yer ve Isparta’da ikamet süresi gibi sosyo-ekonomik bulgular Tablo1’de toplu olarak verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Yaş	Sayı	Yüzde %	Geldiği Yer	Sayı	Yüzde %
17	4	1,2	Köy	36	10,6
18	111	32,6	İlçe	140	41,2
19	113	33,2	İl	57	16,8
20	65	19,1	Metropolitan İl	107	31,5
21	27	7,9	Toplam	340	100,0
22	14	4,1	İkamet Süresi	Sayı	Yüzde %
23 ve üzeri	6	1,8	1	201	59,1
Toplam	340	100,0	2	78	22,9
Cinsiyet	Sayı	Yüzde %	3	4	1,2
Kadın	212	62,4	4	39	11,5
Erkek	128	37,6	5 ve üzeri	18	5,3
Toplam	340	100,0	Toplam	340	100,0
Sınıf	Sayı	Yüzde %			
1	241	70,9			
2	99	29,1			
Toplam	340	100,0			

Katılımcıların yaş aralıklarına baktığımızda ilk sırada %33,24 oranıyla 19 yaş grubu yer alırken bu oranı sırasıyla %32,65 ile 18 yaş, %19,2 ile 20 yaş, %7,9 ile 21 yaş, % 4,1 ile

22 yaş, %1,8 ile 23 yaş üzeri ve %1,2 ile 17 yaş gruplarından oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların cinsiyet dağılımı incelendiğinde katılımcıların %62,35’inin kadın,

%37,65'inin erkek olduğu görülmektedir. Tablo 1'i incelemeye devam ettiğimizde katılımcıların %70,9'u 1. sınıf, 29,1'i ise 2. sınıf öğrencilerinden oluştuğu görülmektedir. Yine katılımcıların %41,18'i İlçe, %31,47'si metropoliten kent, %16,76'sı il ve % 10,59'u Isparta'ya gelmeden evvel köyde yaşadıkları belirtmişlerdir. Katılımcıların Isparta'da ikamet sürelerine bakıldığında ise, katılımcıların çoğunluğunun 1 veya 2 yıldır Isparta'da olduğu anlaşılmaktadır. 3, 4 ve 5 yıl üzerinde Isparta'da ikamet ettiklerini ifade eden katılımcılar çeşitli gerekçelerle bu kente daha önceden geldiklerini çalışma sırasında belirtmişlerdir.

2.4.2. Kentli Hakları Farkındalığına Dair Bulgular

Çalışmada kentli hakları farkındalığını-bilinirliğini ortaya koymak için “*kentte yaşamının, kentli olmanın bir sonucu olan bu hakları biliyor musunuz? Duydunuz mu?*” sorusu yöneltilmiş ve her bir hak için evet-hayır biçiminde iki uçlu olarak yanıtlamaları istenmiştir. Her bir hak-ifade açısından genel durum, evet yanıtının yüksek oranda elde edilmesi biçimindedir. Sonuçlara bakıldığında, güvenli bir kentte yaşama, sağlıklı bir çevre, konut hakkı, istihdam hakkı vb. gibi hakların, kentte yaşamının bir sonucu olarak kendilerine sağlandığını ya da olması gerektiğini, sonuçta da bu haklara dair bilgilerinin olduğu çıkarımına ulaşılabilir.

Tablo 2: Katılımcıların Kentli Hakları Farkındalığı

	Evet		Hayır	
	Sayı	%	Sayı	%
Güvenlik Hakkı	290	%85,3	50	%14,7
Kirletilmemiş Sağlıklı Çevre Hakkı	275	%80,9	65	%19,1
İstihdam Hakkı	249	%73,2	91	%26,8
Konut Hakkı	261	%76,8	79	%23,2
Dolaşım Hakkı	292	%85,9	48	%14,1
Sağlık Hakkı	287	%84,4	53	%15,6
Spor ve Dinlenme Hakkı	276	%81,2	64	%18,8
Kültür Hakkı	259	%76,2	81	%23,8
Kültürler Arası Kaynaşma Hakkı	245	%72,1	95	%27,9
Kaliteli Mimari ve Fiziksel Çevre Hakkı	237	%69,7	103	%30,3
İşlevlerin Uyum Hakkı	231	%67,9	109	%32,1
Katılım Hakkı	240	%70,6	100	%29,4
Ekonomik Kalkınma Hakkı	243	%71,5	97	%28,5
Sürdürülebilir Kalkınma Hakkı	219	%64,4	121	%35,6
Mal Ve Hizmetler Hakkı	267	%78,5	73	%21,5
Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar Hakkı	258	%75,9	82	%24,1
Kişisel Bütünlük Hakkı	252	%74,1	88	%25,9
Belediyeler Arası İşbirliği Hakkı	213	%62,6	127	%37,4
Finansal Yapı ve Mekanizmalar Hakkı	197	%57,9	143	%42,1
Eşitlik Hakkı	289	%85,0	51	%15,0

Katılımcıların bu değerlendirmelerine yönelik olarak, ilk akla gelen Isparta'ya eğitim amaçlı olarak gelmeden önce ikamet ettikleri yerleşim birimlerinde (Metropol kent, kent, ilçe veya köy) edinimleri ile ilişkilidir. Bir kentte temizlikten, güvenliğe, ulaşımdan sağlıklı bir çevreye kadar pek çok hizmet, tesis ve imkân bulunmaktadır. Bunların yoğunluğu,

etkinliği ve etkililiği o yerleşim yerinin idari statüsü ile ilişkilidir. Yani metropol bir kentte bu anlamda pek çok imkân sağlanabilirken; yerleşim alanı küçüldükçe bu imkanların varlığı da azalabilmektedir. Tıpkı metropol bir kent ile bir köyü karşılaştırmak gibi.

Bu açıdan katılımcılar Isparta'ya gelene kadar yani, 17-18'li yaşlarına kadar yaşadıkları mahalli birimlerde –ki kırdan farklılaşmış ve kent olarak tanımlayabileceğimiz alanlarda– kent havasını hissetmiş ve kentte olması gereken pek çok niteliği de deneyimlemişlerdir.

Bunların kentli hakları başlığı altında uluslararası metinlerde yer alan ve literatürde kent bilimcileri tarafından ifade edilen bir “hak” yani “kentli hakkı” olduğu konusunda ise bilgi sahibi değillerdir. Konunun teorik arka planını elbette bilmeksizin, yaşadıkları kentleri, bu imkânların sunulup sunulmaması noktasında değerlendirerek bu ifadeleri değerlendirmişlerdir. Yaşadıkları kentleri temel alarak yaptıkları bu değerlendirmeden yola çıkarak, katılımcılardan eğitim amaçlı olarak geldikleri bu kenti de söz konusu bu hakların yansımaları açısından değerlendirmeleri istenmiştir.

Tablo 3: Isparta Yerelinde Kentli Haklarının Yansımalarına İlişkin Tutum Ortalamaları

	S	Min.	Max.	Ort.	St. Sapma
Isparta güvenlik açısından uygun şartlara sahip.	340	1	5	2,71	1,297
Isparta kirletilmemiş çevre koşullarına sahip.	340	1	5	2,86	1,122
Isparta istihdam için uygun imkânlara sahip.	340	1	5	3,15	1,196
Isparta yeterli konut stoğuna sahip.	340	1	5	3,01	1,279
Isparta düzenli bir ulaşım sistemine sahip	340	1	5	3,04	1,141
Isparta sakinleri için beden ve ruh sağlığını koruyabilecek çevre koşullarına sahip.	340	1	5	2,83	1,215
Isparta'da kent sakinlerine spor ve dinlenme olanakları sunulabilmekte	340	1	5	3,13	1,120
Isparta'da kent sakinlerine kültürel faaliyetler sunulabilmekte	340	1	5	3,25	1,199
Isparta kültürlerarası kaynaşma mevcut	340	1	5	2,95	1,381
Isparta kaliteli mimari ve fiziksel çevreye sahip	340	1	5	3,04	1,187
Isparta'da kentsel işlevler birbirleriyle uyumlu.	340	1	5	2,98	1,196
Isparta kent yönetimine katılım için gerekli bilgilendirme ve imkânlara sahip	340	1	5	3,22	1,274
Isparta'da yerel idare ekonomik kalkınmaya katkı sağlayabilmekte	340	1	5	3,26	1,294

Isparta'da yerel yönetimin kalkınma anlayışı sürdürülebilir kalkınmayı destekler nitelikte	340	1	5	3,28	1,305
Isparta mal ve hizmet sunumunda sektörler arası işbirliği mevcut	340	1	5	3,07	1,325
Isparta doğal zenginlik korunmakta	340	1	5	3,01	1,285
Isparta sosyo-kültürel-ahlaki gelişim-refah için uygun koşullara sahip	340	1	5	2,96	1,249
Isparta yerel halk yerel yönetime katılım konusunda özendirilmekte	340	1	5	3,03	1,354
Isparta'da yerel idare kentli haklarının hayata geçirilebilmesi için mali açıdan yetkin	340	1	5	3,15	1,333
Isparta'da yerel idare halka eşit hizmet götürebilmekte	340	1	5	2,73	1,349
Ortalama	340				

Burada katılımcıların tutumları ölçülmek istendiği için sorular likert olarak kurgulanmıştır. Buna göre; tamamen katılıyorum (1), katılıyorum (2), katılmıyorum (3), hiç katılmıyorum (4), kararsızım (5) olarak belirlenmiştir.

Sonuçlara bakıldığında Isparta'da kentli hakları olarak sayılan hakların yerel ölçekte hayata geçirilmesi konusunda tutumlar 1 ile 3 arasında yani, tamamen katılıyorum ile katılmıyorum arasında değer almaktadır. Buna göre;

Isparta Yerelinde Kentli Haklarının Yansıması

Ortalama Değer

Isparta'nın güvenlik açısından uygun şartlara sahip olduğu,	2,71
Isparta'nın kirletilmemiş çevre koşullarına sahip olduğu,	2,86
Isparta'nın, sakinleri için beden ve ruh sağlığını koruyabilecek çevre koşullarına sahip olduğu,	2,83
Isparta'da kültürler arası kaynaşmanın mevcut olduğu,	2,95
Isparta'da kentsel işlevlerin birbirleriyle uyumlu olduğu,	2,98
Isparta'nın sosyo-kültürel-ahlaki gelişim ve refah için uygun koşullara sahip olduğu	2,96

ortalama değerleri ile Isparta, kentli hakları açısından yukarıda verilen haklar bağlamında katılımcılar tarafından olumlu yönde değerlendirilmektedir. Bu sonuçlar 1-2 yıl süresince Isparta'da eğitim amaçlı bulunan öğrenci örneklem grubunun deneyimleri ve gözlemlerinin yansıması olarak kabul edilmelidir.

2.4.3. Hipotez Testleri

Kentli haklarının bilinirliği üzerinden, Isparta'nın bu haklar açısından durumuna

yönelik ana hipotez ve alt hipotezler belirlenerek test edilmiştir. Hipotezler ve değerlendirmeleri sırası ile aşağıda verilmiştir.

H1: Kentli haklarının Isparta yereline yansıdığına dair tutum sosyo- ekonomik özelliklere göre farklılık gösterir.

H1. hipotezi tüm sosyo ekonomik faktörlere göre test edildiğinde, cinsiyet ve yaşanılan yerleşim yeri faktörlerinde anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Bu açıdan beş sosyo-

ekonomik faktörden sadece ikisi için hipotez kabul, diğerleri için ise hipotez red edilmiştir. Kentli haklarının Isparta yereline yansımalarına yönelik oluşturulan ölçek genelinde,

Cinsiyet ve Isparta'ya gelmeden önce yaşanan yer faktörleri için $p < 0,05$; değeri ile gruplar arasında tutum farklılığı olduğu,

Yaş, sınıf ve Isparta'da ikamet süresi faktörleri için $p > 0,05$ değeri ile gruplar arasında tutum farklılığı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Hipotez1a: Kentli haklarının Isparta yereline yansıdığına dair tutum cinsiyete göre farklılık gösterir.

Bu hipoteze ilişkin sonuçları gösteren test sonuç tablosu tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: Mann Whitney U Testi

	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)
Isparta güvenlik açısından uygun şartlara sahip.	9804	18060	-4,519	0
Isparta kirletilmemiş çevre koşullarına sahip.	12275	20531	-1,537	0,124
Isparta istihdam için uygun imkânlarla sahip.	11595	19851	-2,323	0,02
Isparta yeterli konut stoğuna sahip.	12697	20953	-1,02	0,308
Isparta düzenli bir ulaşım sistemine sahip.	12159,5	20415,5	-1,658	0,097
Isparta sakinleri için beden ve ruh sağlığını koruyabilecek çevre koşullarına sahip.	12165	20421	-1,665	0,096
Isparta'da kent sakinlerine spor ve dinlenme olanakları sunulabilmekte	13351,5	21607,5	-0,255	0,799
Isparta'da kent sakinlerine kültürel faaliyetler sunulabilmekte	13244	21500	-0,382	0,703
Isparta kültürlerarası kaynaşma mevcut	12350	20606	-1,451	0,147
Isparta kaliteli mimari ve fiziksel çevreye sahip	13367	21623	-0,237	0,813
Isparta'da kentsel işlevler birbirleriyle uyumlu.	12649,5	20905,5	-1,081	0,28
Isparta kent yönetimine katılım için gerekli bilgilendirme ve imkânlarla sahip	12092	20348	-1,727	0,084
Isparta'da yerel idare ekonomik kalkınmaya katkı sağlayabilmekte	11210,5	19466,5	-2,761	0,006
Isparta'da yerel yönetimin kalkınma anlayışı sürdürülebilir kalkınmayı destekler nitelikte	12067	20323	-1,771	0,077
Isparta mal ve hizmet sunumunda sektörler arası işbirliği mevcut	12324	20580	-1,471	0,141
Isparta doğal zenginlik korunmakta	12879	21135	-0,814	0,416
Isparta sosyo-kültürel-ahlaki gelişim-refah için uygun koşullara sahip	12787	21043	-0,92	0,358
Isparta yerel halk yerel yönetime katılım konusunda özendirilmekte	12731,5	20987,5	-0,988	0,323
Isparta'da yerel idare kentli haklarının hayata geçirilebilmesi için mali açıdan yetkin	12015	20271	-1,833	0,067
Isparta'da yerel idare halka eşit hizmet götürebilmekte	13234	21490	-0,394	0,693

H1a alt hipotezi için; “Isparta güvenlik açısından uygun şartlara sahiptir” ile “Isparta istihdam için uygun imkânlarla sahiptir” ifadeleri, cinsiyet değişkenine göre tutum farklılığı oluşturmaktadır. Cinsiyet ile kentli haklarını Mann Whitney U-testi ile test ettiğimizde 20 haktan güvenlik ve istihdam’da, significant $p < 0.05$ değeri elde edildiği görülmektedir. Bu

durumda; bu iki değişken için H1a hipotezi kabul, diğer değişkenler için hipotez reddedilmiştir.

“Isparta güvenlik açısından uygun şartlara sahiptir” değişkeni de, $0.00 < 0.05$ değerinde olduğu için cinsiyet, Isparta’nın güvenli bir kent olarak algılanmasında gruplar arasında tutumlarda farklılık yaratmaktadır.

Tablo 5: Cinsiyete Göre Güvenlik Hakkı

	Cinsiyet	Sayı	Mean Rank	Sum of Ranks
Isparta güvenlik açısından uygun şartlara sahiptir.	Kadın	212	188,25	39910,00
	Erkek	128	141,09	18060,00
	Toplam	340		

Cinsiyette hangi grubun farklılık yarattığını anlamak için Tablo 5’de verildiği üzere Mean Rank (sıra ortalaması) değerlerine bakılır. Ortalama değer verildiği tabloda kadın ve erkeklerin ortalamalarına bakarak

tutum farklılığının hangi cinsiyette olduğu anlaşılır. Buna göre kadınların erkeklere oranla Isparta’yı güvenli bir kent olarak algıladıklarını, cinsiyetin bu algıda farklılık yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 6: Cinsiyete Göre İstihdam Hakkı

	Cinsiyet	Sayı	Mean Rank	Sum of Ranks
Isparta istihdam için uygun imkânlarla sahiptir	Kadın	212	179,81	38119,00
	Erkek	128	155,09	19851,00
	Toplam	340		

Tutularda farklılık görülen bir diğer değişken “Isparta istihdam için uygun imkânlarla sahiptir” ifadesidir. Significant p değeri $0,020 < 0,05$ ile “Isparta istihdam için uygun imkânlarla sahiptir” algısı, katılımcıları cinsiyetine göre farklılaşmaktadır. Bu testte de farklılığın hangi cinsiyette oluştuğunu anlamak için ortalama değer tablosuna bakıldığında, yine kadınların erkeklere oranla bu tutumu daha güçlü benimsedikleri söylenebilir. Bu sonuca göre, Isparta’da yeterli istihdam olanaklarının olduğuna, ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerini sağlayabildiklerine kadınlar, erkeklere oranla daha çok inanmaktalar.

Diğer haklar için $p > 0,05$ elde edildiği için tutularda gruplar arasında anlamlı farklılık yoktur. Yani cinsiyet bu haklar için farklılık oluşturmamaktadır. Bu durumda H1a’nın, güvenlik ve istihdam hakkı bağlamında doğrulandığını, ancak diğer haklar için doğrulanmadığı tespit edilmiştir.

H1b: Kentli haklarının Isparta yereline yansıdığına dair tutum Isparta’ya gelmeden önce yaşanan yerleşim yerine göre farklılık gösterir.

Söz konusu hipotez “Kruskal Wallis H” testi ile analizi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 7’de görülmektedir. Tabloya bakıldığında H1b hipotezinin;

Isparta güvenlik açısından uygun şartlara sahiptir ifadesi için p değeri $0,010 < 0,05$,
Isparta kirletilmemiş çevre koşullarına sahiptir ifadesi için p değeri $0,017 < 0,05$,
Isparta yeterli konut stoğuna sahiptir ifadesi için p değeri $0,029 < 0,05$,

elde edildiği için H1b alt hipotezi bu üç değişken için kabul; diğer değişkenler için reddedilmiştir.

Tablo 7: Kruskal Wallis H Testi

	Chi-Square	df	Asymp. Sig.
Isparta güvenlik açısından uygun şartlara sahip.	11,419	3	0,01
Isparta kirletilmemiş çevre koşullarına sahip.	10,212	3	0,017
Isparta istihdam için uygun imkânlara sahip.	3,32	3	0,345
Isparta yeterli konut stoğuna sahip.	9,031	3	0,029
Isparta düzenli bir ulaşım sistemine sahip	0,596	3	0,897
Isparta sakinleri için beden ve ruh sağlığını koruyabilecek çevre koşullarına sahip	5,83	3	0,12
Isparta'da kent sakinlerine spor ve dinlenme olanakları sunulabilmekte	4,051	3	0,256
Isparta'da kent sakinlerine kültürel faaliyetler sunulabilmekte	5,018	3	0,17
Isparta kültürlerarası kaynaşma mevcut	7,26	3	0,064
Isparta kaliteli mimari ve fiziksel çevreye sahip	7,073	3	0,07
Isparta'da kentsel işlevler birbirleriyle uyumlu.	0,22	3	0,974
Isparta kent yönetimine katılım için gerekli bilgilendirme ve imkânlara sahip	3,413	3	0,332
Isparta'da yerel idare ekonomik kalkınmaya katkı sağlayabilmekte	3,921	3	0,27
Isparta'da yerel yönetimin kalkınma anlayışı sürdürülebilir kalkınmayı destekler nitelikte	4,246	3	0,236
Isparta mal ve hizmet sunumunda sektörler arası işbirliği mevcut	6,254	3	0,1
Isparta doğal zenginlik korunmakta	1,226	3	0,747
Isparta sosyo-kültürel-ahlaki gelişim-refah için uygun koşullara sahip	3,609	3	0,307
Isparta yerel halk yerel yönetime katılım konusunda özendirilmekte	3,263	3	0,353
Isparta'da yerel idare kentli haklarının hayata geçirilebilmesi için mali açıdan yetkin	1,075	3	0,783
Isparta'da yerel idare halka eşit hizmet götürebilmekte	2,579	3	0,461

Güvenlik, kirletilmemiş sağlıklı bir çevre ve konut haklarının Isparta yereline yansıdığına dair katılımcıların tutumlarında farklılık gözlenmiştir. Güvenlik değişkeni tablo 7’de yer alan sonuçlara göre p değeri $0,010 < 0,05$ olduğundan, katılımcıların Isparta’ya gelmeden önceki yaşadığı yerleşim yeri ile “Isparta güvenlik

açısından uygun şartlara sahiptir” ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu çerçevede, katılımcıların yaşadıkları yerleşim yerlerine göre farklılaşan bu tutumu görebilmek tablo 8’de verilen ortalama değerlere bakılmalıdır.

Tablo 8:Isparta'ya Gelmeden Önce Yaşadığımız Yerleşim Yerine Göre Güvenlik Hakkı

	Isparta'ya Gelmeden Önce Yaşadığımız Yerleşim Yeri	Sayı	Mean Rank
Isparta güvenlik açısından uygun şartlara sahiptir	Köy	36	133,11
	İlçe	140	164,50
	İl	57	170,85
	Metropolitan Kent	107	190,75
	Toplam	340	

Güvenlik hakkı konusunda tutum farklılığının hangi grubun oluşturduğunu anlamak için ortalama değer tablosuna baktığımızda, 133,11 ile en düşük ortalamanın köyde yaşayanlarda; en yüksek ortalama değer de 190,75 ile metropoliten kentte yaşayanlarda olduğu görülmektedir. Buna göre metropoliten kentte yaşayıp

Isparta’ya üniversite eğitimi almaya gelen katılımcılar, Isparta’nın güvenli bir kent olduğuna diğer yerleşim guruplarına göre daha çok inanmaktalar. Bu tutum katılımcıların yaşadıkları metropoliten kentlerin Isparta’ya göre büyük belki de güvenlik açısından sorunlu olduğunu akla getirmektedir.

Tablo 9:Isparta'ya Gelmeden Önce Yaşadığımız Yerleşim Yerine Göre Kirletilmemiş Çevre Hakkı

	Isparta'ya Gelmeden Önce Yaşadığımız Yerleşim Yeri	Sayı	Mean Rank
Isparta kirletilmemiş çevre koşullarına sahiptir	Köy	36	145,22
	İlçe	140	159,28
	İl	57	197,55
	Metropolitan Kent	107	179,28
	Toplam	340	

Kirletilmemiş sağlıklı bir çevre hakkı için p değeri $0,017 < 0,05$ olduğundan, katılımcıların Isparta’ya gelmeden önce yaşadığı yerleşim yeri ile kirletilmemiş sağlıklı çevre hakkı arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ortalama değerlerin yer aldığı tablo 9’da, en yüksek ortalama 197,25 ile il yerleşimindedir. Bu sonuçlara göre ilde yaşayıp Isparta’ya üniversite eğitimi almaya gelen katılımcıların, Isparta’yı hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan kirletilmemiş sağlıklı çevre koşullarına

sahip bir kent olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır.⁴

⁴ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2015 yılına ilişkin İllerde Yaşam Endeksi’nde, Isparta, yaşam endeksinde en yüksek endeks değeri ile ilk sırayı almıştır.

Tablo 10 1:Isparta'ya Gelmeden Önce Yaşadığınız Yerleşim Yerine Göre Konut Hakkı

	Isparta'ya Gelmeden Önce Yaşadığınız Yerleşim Yeri	Sayı	Mean Rank
Isparta yeterli konut stoğuna sahiptir.	Köy	36	147,38
	İlçe	140	160,85
	İl	57	168,25
	Metropolitan Kent	107	192,11
	Toplam	340	

Yine konut hakkı için p değeri $0,029 < 0,05$ olduğundan katılımcıların Isparta'ya gelmeden önce yaşadığı yerleşim yeri ile konut hakkı arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Tablo 10'da ortalama değer en yüksek 192,11 ile metropoliten kent olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre metropoliten kentte yaşayıp Isparta'ya üniversite eğitimi almaya gelen katılımcıların, Isparta'yı konut gizliliğinin ve dokunulmazlığının garanti edildiği, sağlıklı, satın alınabilir, yeterli konut stoğuna sahip bir kent olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır.

Diğer haklar için, $p > 0,05$ olduğu için gruplar arasında anlamlı farklılık yoktur. Yani katılımcıların Isparta'ya gelmeden önce yaşadığı yerleşim yerleri ile bu üç hakkın dışındaki haklar için farklılık gözlenmemiştir. Bu durumda H1b hipotezinin; güvenlik, kirletilmemiş sağlıklı bir çevre ve konut hakkı için doğrulandığını, ancak diğer haklar için doğrulanmadığını söyleyebiliriz.

Hipotez testlerinin sonunda elde edilen sonuçlar için genel olarak şunlar söylenebilir:

H1 hipotezinin tüm sosyo-ekonomik faktörler içinden cinsiyet ve yaşanan yerleşim yeri faktörleri açısından anlamlı farklılık oluşturduğu,

H1a hipotezinin, güvenlik ve istihdam hakkı bağlamında doğrulandığı,

H1b hipotezinin de, güvenlik, kirletilmemiş sağlıklı bir çevre ve konut hakkı için doğrulandığı bulgularına ulaşılmıştır.

SONUÇ

Çalışmanın temel amacı olan katılımcıların kentli hakları farkındalığının belirlenmesi için yapılan anket sonucunda; araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu, Avrupa Kentsel Şartı'nda yer alan haklara kentli olmalarının gereği olarak sahip olduklarını düşünmekte. Yine bu amaç doğrultusunda katılımcıların Isparta'yı kentli haklarını ne ölçüde sağladığı noktasında değerlendirdiklerinde; kentli hakları olarak sayılan 20 hak içerisinde güvenlik, kirletilmemiş sağlıklı çevre, kültürler arası kaynaşma, işlevlerin uyumu ve sağlık hakkı açısından olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür.

“Kentli hakları” kavramının bilinirliği ve bu hakların Isparta yerelinde mevcut olup olmadığının öğrencilerin gözünden tartışmaya açılması amacı doğrultusunda yürütülen çalışma neticesinde, kentli hakları kavramının literatürde tartışılan yönleri ve içeriği açısından bilinmediği genel sonucuna ulaşılmıştır. Avrupa Kentsel Şartı'nın ülkemizde henüz hiçbir belediye tarafından imzalanmamış olması bunun bir sonucu olarak görülebilir. Ancak katılımcılar her ne kadar kentli haklarını bilmeseler de kentli olmaları ve bir kentte yaşıyor olmalarının gereği bu hakların bir kısmının kendilerine sunulduğunu düşünmekte.

Çalışma neticesinde anlaşılan bir diğer genel sonuç, kentli haklarının yaşama geçirilmesinde sadece yasal düzenlemelerin yapılmasının yeterli olmamasıdır. Bu hakların pratik hayatta yaşatılıyor olması bilinçli kentliler kadar, kent yöneticileriyle de ilişkilidir. Bu çerçevede, kent

yönetiminde kararları etkileyebilen/takip eden, kentlilik bilincine sahip, katılımı ve haklarını bilen, sivil toplumun gücüne inanan ve bu amaçla örgütlenebilen kentliler ile kentler yükselecektir. Sosyal ve kültürel zenginliklerin kentlilik bilincinin

çoğalmasında kullanılmasıyla, toplumdaki farklı kesimlerin kent yaşamına katılımıyla, kentleşme süreci hızlanabilecektir. Böylece kent kültürü, aktif bir kentsel yaşam döngüsünü besleyecektir.

KAYNAKÇA

1. ALTAY, C. (2007) “Kentsel Sürdürülebilirlik Açısından Kültürel Planlama ve Mekansal İcraatlar” *Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Bülten:51, s.24-29.*
2. ARSLAN, E.(2014) Kentli Hakları Kapsamında Kamusal Alanın Kullanımına Yönelik Katılımcı Bir Model Önerisi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
3. BAYSAL Uzunçarşılı, C. (2014) **Kentin Tozu Açık Radyo**, Encore Yayınları, İstanbul.
4. BRENNER, N., MARCUSE, P., MAYER, M. (2014) **Kar İçin Değil Halk İçin**, Sel Yayıncılık, İstanbul.
5. ERTAN, K. A. (2008) “Kentli Hakları ve Kente Karşı Suç Bağlamında Kentli Etiği”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bahar, Sayı:20, s.1-21.
6. ERTAN, K. A. (2008) “Kent Hakkı Üzerine Düşünceler”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt:41, Sayı:4, s.125-141.
7. ERTAN, K. A. (2014) **Kent ve Kentli Hakları**, TODAİE, 1. Baskı, Ankara.
8. ERTÜRK, H. (2009) **Çevre Bilimleri**, Ekin Kitabevi, 4. Baskı, Bursa.
9. FOUCAULT, M. (2013) **Güvenlik, Toprak, Nüfus**, Çeviren: Ferhat Taylan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
10. GÜL H. vd. (2014) **Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerel Siyaset**, Detay Yayıncılık, Ankara.
11. HARVEY, D. (2012) **Asi Şehirler**, Çeviren: Ayşe Deniz Temiz, Metis Yayınları, İstanbul.
12. HARVEY, D. (2015) **Neoliberalizmin Kısa Tarihi**, Çeviren: Aylın Onacak, Sel Yayıncılık, İstanbul.
13. KARASU, M. A. (2008) “Kentli Haklarının Gelişimi Ve Hukuki Boyutları”, *TBB Dergisi*, Sayı:78, s.37-52.
14. KELEŞ, R. (2015) **Kent Kentsel Siyaset Ve Çevre Yazıları**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
15. KOÇ, M. (2014) Kent Hakkı Bağlamında Down Sendromlu Bireylerin Kente Entegrasyonu, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
16. LEFEBVRE, H. (2015) **Şehir Hakkı**, Çeviren: Işık Ergüden, Sel Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul.
17. MUTLU, A. (2010) **Kentli Hakları ve Türkiye**, Çizgi Kitabevi, 1. Baskı, Konya.
18. ÖNDER, F. (2007) **Kentli Hakları ve Yerel Siyaset**, Yerel Siyaset, Okutan Yayınları, İstanbul.
19. ÖZBEY, M. (2012) Kentsel Hakların Hayata Geçirilmesinde Kolluk Güçlerinin İşlevi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
20. ÖZDEK, Y. (1993) **İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkı**, TODAİE, Ankara.

21. PEKTAŞ, E. K. (2010) “Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak“ Katılım Hakkı Ve Türkiye”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 12, Sayı:2, s.23-49.
22. SADRI, S. Z. (2008) Kentsel Dönüşüm ve Kent Hakkı: Fener- Balat Rehabilitasyon Programı ve Santral İstanbul Projesi Örnekleri, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
23. SADRI, S. Z. vd. (2013) **Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
24. SOMBART, W. (2013) **Aşk, Lüks ve Kapitalizm**, Çeviren: Necati Aça, Pharmakon Kitap, Ankara.
25. TOPÇUOĞLU, M. (1998) **Çevre Hakkı ve Yargı**, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara.
26. TOSUN, E. K. (2009) “Sürdürülebilirlik Olgusu ve Kentsel Yapıya Etkileri”, *Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, Sayı:2, , s.1-14.
27. TURGUT, N. Y. (2012) **Çevre Politikası ve Hukuku**, İmaj Yayınevi, Ankara.
28. YILDIRIM, A. (2012) ”Kronik: İşgal Et Hareketi Üzerine”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67-1, s. 237-244.
29. YILDIRIM, S. (2014) **Kent Hakkı ve Kentsel Adalet Üstüne**, Çankaya Belediyesi, Ankara.
30. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061008-5.htm> Sayı:26313 Erişim Tarihi:(05.02.2017)